

mgr Kamila Kokot-Kanikuła
mgr Alicja Toboła-Rynkiewicz
Biblioteka Politechniki Gdańskiej

Otwarte zasoby edukacyjne w codziennych zadaniach pracownika biblioteki publicznej – wyniki ankiety¹

Open educational resources in the daily tasks
of a public library employee – survey results

Słowa kluczowe: ankieta, biblioteka publiczna, otwarte zasoby edukacyjne.

Keywords: open educational resources, public library, survey.

Abstrakt

Artykuł prezentuje wyniki ankiety przeprowadzonej przez pracowników Biblioteki Politechniki Gdańskiej wśród pracowników bibliotek publicznych w Gdańsku i Gdyni na temat wykorzystania otwartych zasobów edukacyjnych w ich codziennej pracy. Celem badania było określenie stopnia znajomości otwartych zasobów edukacyjnych oraz zaproponowanie ewentualnej oferty szkoleniowej na ten temat. Ankieta była przeprowadzona w formie online za pomocą formularza Google w okresie od listopada 2021 do lutego 2022 r. Spośród 50 osób biorących udział w badaniu, 37 zadeklarowało, że zetknęło się z otwartymi zasobami edukacyjnymi, co daje 74%. Natomiast niska frekwencja wśród respondentów (na 319 zaproszonych wpłynęło 50 odpowiedzi) spowodowała, że przeprowadzający ankietę zrezygnowali z organizacji szkoleń.

¹ Częstkowe wyniki ankiety zostały zaprezentowane w czasie konferencji „Cyfrowa Różnorodność: Biblioteka w świecie technologii”, Warszawa, 24–25.03.2022.

Abstract

The article presents the results of a survey conducted by the librarians of the Gdańsk University of Technology Library among employees of public libraries in Gdańsk and Gdunia on the subject of the use of open educational resources in their daily work. The purpose of the survey was to determine the degree of familiarity with open educational resources and to propose a training offer on the subject. Research method: The survey was conducted online using a Google form between November 2021 and February 2022. Of the 50 people who took part in the survey, 37 (74%) said they had encountered open educational resources. However, the low turnout among respondents (50 responses were received out of 319 sent) caused the survey creators to drop the training sessions.

Wstęp

Artykuł opisuje wyniki ankiety, która została przeprowadzona wśród pracowników bibliotek publicznych w Gdańsku i Gdyni w zakresie wykorzystania otwartych zasobów edukacyjnych w codziennej pracy. Otwarte zasoby edukacyjne (OZE) są alternatywą na urozmaicenie oferty biblioteki, jak również wsparciem edukacji pozaszkolnej i kształcenia ustawicznego. Ponadto dają możliwość stałego rozwoju kompetencji osobistych i zawodowych użytkowników bibliotek. Twórcy raportu *Otwarte zasoby edukacyjne w Polsce – uwarunkowania i szanse rozwoju* podkreślają, że „podstawowym skutkiem otwartości jest nie tylko szersza dostępność zasobów i efektywne wydatkowanie środków publicznych, ale także większa innowacyjność ich wykorzystania i zwiększona aktywność osób nauczających i uczących się w przetwarzaniu i tworzeniu własnych zasobów”².

Badanie zostało przeprowadzone w trudnym okresie pandemii Sars-Cov-2, od listopada 2021 do lutego 2022 r., kiedy to czytelnicy

² A. Tarkowski, M. Plebańska, A. Stokowska, K. Śliwowski, *Otwarte zasoby edukacyjne w Polsce – uwarunkowania i szanse rozwoju*, 2016, s. 15, <https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/2016/03/OZE-w-PL-uwarunkowania-i-szanse-rozwoju.pdf> (dostęp: 28.10.2023).

zostali odcięci od swoich bibliotek. Chęć zapewnienia dostępu do zasobów niejednokrotnie skłoniła bibliotekarzy do podejmowania różnego rodzaju działań promocyjnych i edukacyjnych w sieci³. Dla wielu pracowników bibliotek oznaczało to zmianę w komunikacji z użytkownikami, co wymusiło poszukiwania nowych narzędzi do tworzenia materiałów edukacyjnych, a także urozmaicenie oferty biblioteki⁴.

Otwarte zasoby edukacyjne

W 2012 r. organizacja UNESCO przyjęła uniwersalną definicję otwartych zasobów edukacyjnych (ang. *open educational resources*), zgodnie z którą OZE określane są jako „materiały przeznaczone do nauczania, uczenia się i badań, umieszczone na dowolnym medium, cyfrowym lub innym, znajdujące się w domenie publicznej lub opublikowane na wolnych licencjach, pozwalające na dostęp do nich bez ponoszenia żadnych kosztów oraz na ich wykorzystanie, adaptację i rozpowszechnianie przez innych bez ograniczeń lub z pewnymi ograniczeniami”⁵. W praktyce oznacza to, że otwartymi zasobami edukacyjnymi mogą być podręczniki, kursy online, scenariusze lekcji, testy, materiały multimedialne, aplikacje komputerowe, a zatem wszystko to, co można wykorzystać w procesie nauczania i uczenia się. Obok typowych

³ M. Kisilowska, *Biblioteki publiczne w kryzysie: doświadczenie pierwszego etapu pandemii*, Warszawa 2021, s. 129–138; G. Razik, A. Szumiec, K. Wyszynska, „Biblioteka otwarta” w czasie pandemii, „Biuletyn EBIB” 2020, nr 193, s. 4, <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/684> (dostęp: 3.10.2023).

⁴ M. Kisilowska, *Biblioteki publiczne...*, s. 183–189; J. Jędrych, *Biblioteki pedagogiczne w czasie pandemii*, „Biuletyn EBIB” 2020, nr 193, s. 3–4, <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/688/724> (dostęp: 3.10.2023); I. Osłowska, *Biblioteki w dobie pandemii. Przyczynek do badań*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2021, nr 1(26), s. 53, <https://apcz.umk.pl/TSB/article/view/31817/30938> (dostęp: 28.09.2023).

⁵ UNESCO, *Paris OER declaration*, 2012, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246687> (dostęp: 28.09.2023).

zasobów edukacyjnych występują także narzędzia służące np. do przygotowania wizualizacji i prezentacji oraz materiały dźwiękowe i audio-wizualne. Aby określone zasoby edukacyjne mogły zostać nazwane otwartymi, powinny być udostępnione legalnie, bez barier technologicznych i prawnych⁶. Szeroki zakres tematyczny i treściowy, a także różnorodność form, jakie mogą przybierać OZE sprawiają, że są one postrzegane jako narzędzia do przewycięzania barier w dostępie do wysokiej jakości materiałów edukacyjnych, podręczników i kursów, czy unowocześniania systemów edukacyjnych⁷.

Poniżej zostały przedstawione i krótko scharakteryzowane wybrane otwarte zasoby edukacyjne, z podziałem na materiały do wykorzystania w bibliotece naukowej i akademickiej; drugą kategorię stanowią zasoby, które mogą być promowane i użytkowane w bibliotekach szkolnych i publicznych.

Wśród najczęściej spotykanych otwartych zasobów edukacyjnych w uczelniach wyższych można wymienić repozytoria prac naukowych i dokumentów z danej instytucji. Uczelnie wykorzystują repozytoria do promocji dorobku naukowego swoich pracowników, są one także miejscem, w którym naukowcy, poprzez deponowanie swoich prac badawczych, mogą wypełnić wymogi grantodawców, takich jak Narodowe Centrum Nauki⁸. Spośród wielu polskich repozyto-

⁶ K. Grodecka, K. Śliwowski, *Przewodnik po Otwartych Zasobach Edukacyjnych*, 2012, s. 7, http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2012/03/OZE_przewodnik_v4.pdf (dostęp: 28.09.2023).

⁷ R. Schuwer, B. Janssen, *The value of and issues surrounding Open Educational Resources* [wpis na blogu], <https://www.robertschuwer.nl/?p=3267> (dostęp: 28.09.2023).

⁸ Narodowe Centrum Nauki, *Polityka Narodowego Centrum Nauki dotycząca otwartego dostępu do publikacji*, 2020, https://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/zarzadzania-dyrektora/zarzadzenieDyr-38_2020.pdf (dostęp: 29.09.2023); A. Walek, *Making full and immediate Open Access a reality through the repository route – the role of open repositories in implementation of Plan S*, „Przegląd Biblioteczny” 2020, t. 88, nr 3, s. 335–339, <http://ojs.sbp.pl/index.php/pb/article/view/758> (dostęp: 29.09.2023).

riów można wymienić Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku⁹, Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁰ lub MOST Wiedzy z Politechniki Gdańskiej¹¹.

Otwarte zasoby edukacyjne coraz częściej tworzone są przez uczelnie wyższe nie tylko z myślą o swoich studentach. Udostępnianie ich w sposób otwarty pozwala na zapoznanie się z treścią różnym grupom odbiorców: mogą być nimi studenci i pracownicy akademicki różnych jednostek, nauczyciele, edukatorzy oraz osoby niekoniecznie związane z instytucjami naukowymi, zainteresowane danym zjawiskiem. Takie możliwości dają chociażby otwarte zasoby edukacyjne udostępniane przez Akademię Górniczo-Hutniczą w Krakowie na stronie Open AGH¹², czy strona Otwarte Zasoby Edukacyjne Politechniki Wrocławskiej¹³ oraz materiały dla psychologów przygotowane na Uniwersytecie Rutgersa w Nowym Brunzwicku w USA¹⁴.

Warto zapoznać się z ofertą podręczników akademickich, wśród których można wymienić platformę e-podręczniki AGH¹⁵, na której dostępne są materiały z takich dyscyplin jak: chemia, fizyka, informatyka, fotowoltaika. Fundacja OpenStax¹⁶ także prowadzi platformę dostarczającą wysokiej jakości podręczniki, obejmującą szereg nauk. Co ciekawe, w Polsce również działa ta fundacja i dzięki temu już cztery tytuły zostały przetłumaczone na język polski – są to podręczniki do nauki fizyki, psychologii, mikroekonomii i makroekonomii. Książki te są dostępne zarówno na oficjalnej stronie fundacji OpenStax,

⁹ Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku, <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/>

¹⁰ Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego, <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/>

¹¹ MOST Wiedzy, <https://mostwiedzy.pl/pl/>

¹² Open AGH, <https://open.agh.edu.pl/>

¹³ OZE Politechniki Wrocławskiej, <https://oze.pwr.edu.pl/>

¹⁴ OZE dla nauk społecznych i psychologii, <https://libguides.rutgers.edu/psych/OERs/OpenTextbooks>

¹⁵ E-podręczniki AGH, <https://epodreczniki.open.agh.edu.pl/>

¹⁶ OpenStax, <https://openstax.org/>

jak i na polskim odpowiedniku witryny. Spośród licznych tego typu inicjatyw warto także wspomnieć o stronach OpenTextbooks¹⁷ i Directory of Open Access Books (DOAB)¹⁸, gdyż tam również znajduje się szereg ciekawych i wysokiej jakości podręczników przydatnych studentom i naukowcom w codziennej pracy.

Ostatnie cztery propozycje to platformy kursów e-learningowych¹⁹. Aby korzystać z ich zasobów należy założyć bezpłatne konto, co istotne, kursy są dostarczane przez najbardziej znane instytucje, takie jak: Massachusetts Institute of Technology, Harvard, Cambridge, Technische Universiteit Delft. Na gruncie polskim rozwijana jest również wartościowa inicjatywa, jest to platforma Navoica, gdzie polskie uniwersytety udostępniają tematyczne kursy dla użytkowników będących na różnym poziomie zaawansowania. Projekt jest finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dzięki czemu wszyscy użytkownicy mogą korzystać z kursów bez opłat.

Materiały przydatne w bibliotekach publicznych i szkolnych zostały podzielone na strony z podręcznikami i literaturą, platformy e-learningowe dla uczniów, studentów i osób dorosłych, oraz strony z materiałami pomocniczymi, które pozwalają efektywniej korzystać z dostępnych OZE. Treści zgromadzone na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej²⁰ Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego pozwalają zarówno uczniom, jak i nauczycielom wzbogacać swoją wiedzę o interaktywne, nowoczesne treści. Wszystkie zasoby przygotowywane są przez specjalistów i są zgodne z obowiązującą podstawą programową. Znaleźć tu można materiały zarówno dla uczniów szkół podstawowych, jak i średnich, w tym również zawodowych. Równie

¹⁷ Open Textbook, <https://open.umn.edu/opentextbooks>

¹⁸ Directory of Open Access Books, <https://www.doabooks.org/>

¹⁹ MIT Open Course Ware, <https://ocw.mit.edu/>; edX, <https://www.edx.org/>; TU Delft Open, <https://ocw.tudelft.nl/>; Navoica, <https://navoica.pl/>

²⁰ Zintegrowana Platforma Edukacyjna, <https://zpe.gov.pl/>

przydatna w nauce i dydaktyce jest strona Wolne Lektury²¹, gdzie zgromadzone są książki nie tylko z kanonu lektur, ale także światowej literatury pięknej. Obok e-booków użytkownicy mogą znaleźć stale poszerzającą się ofertę audiobooków. Natomiast platforma Federacja Bibliotek Cyfrowych²² pozwala na szybkie zapoznanie się z bogatymi zasobami ponad 150 partnerów, w tym bibliotek, muzeów i instytucji kultury.

Polska platforma e-learningowa Pi-stacja²³ udostępnia kursy i materiały audiowizualne z zakresu biologii, chemii, fizyki i matematyki dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, a ponadto oferuje przykładowe testy ósmoklasisty i maturalne. Podobne treści znajdują się na stronie Khan Academy²⁴, z tą różnicą, że realizowany jest tam amerykański program nauczania. Dorosłym odbiorcom można polecać stronę Wszechnica²⁵, z wykładami polskich i zagranicznych uczonych, oraz międzynarodową platformę Ted Talks²⁶, która obok ciekawych materiałów edukacyjnych pozwala na jednoczesną naukę języka angielskiego.

Spośród stron i serwisów pomocniczych, które pozwolą użytkownikom na stworzenie własnych otwartych zasobów edukacyjnych, należy wymienić: popularną platformę Canva²⁷, która umożliwia projektowanie prezentacji, plakatów i krótkich postów na media społecznościowe, stronę Pixabay²⁸, gdzie zgromadzone są darmowe zdjęcia i grafiki, e-narzędzia Trello²⁹, które ułatwia zorganizować

²¹ Wolne Lektury, <https://wolnelektury.pl/>

²² Federacja Bibliotek Cyfrowych, <https://fbc.pionier.net.pl/>

²³ Pi-Stacja, <https://pistacja.tv/>

²⁴ Khan Academy, <https://pl.khanacademy.org/>

²⁵ Wszechnica, <https://wszechnica.org.pl/>

²⁶ TED talks, <https://www.ted.com/talks>

²⁷ Canva, https://www.canva.com/pl_pl/free/

²⁸ Pixabay, <https://pixabay.com/>

²⁹ Trello, <https://trello.com/pl>

pracę grupową oraz Kahoot³⁰, wykorzystywany do przeprowadzania gier i quizów online.

Ponadto, bibliotekom publicznym w codziennej pracy z użytkownikiem i z promocją czytelnictwa może przydać się cyfrowa publikacja „Dobre praktyki Spółdzielni Otwartej Edukacji – SpołEd”³¹, gdyż zebrano tam gotowe scenariusze spotkań z czytelnikami, warsztatów, gier miejskich, wraz z praktycznym opisem wykorzystania otwartych zasobów edukacyjnych. Warto także zapoznać się ze stroną SpołEdu³², ponieważ znajduje się tam więcej informacji na temat OZE, kursy dla bibliotekarzy i nauczycieli oraz podstawowe informacje na temat prawa autorskiego.

Metodyka przeprowadzonego badania

Ankieta o otwartych zasobach edukacyjnych została stworzona przez pracowników Biblioteki Politechniki Gdańskiej we współpracy z Oddziałem Gdańskim Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Skierowana była do trójmiejskiego środowiska bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach publicznych, to jest Biblioteki Gdynia oraz Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Josepha Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku (WMBP). Badanie zostało przeprowadzone on-line za pomocą formularza Google³³ w okresie od listopada do grudnia 2021 r. oraz w lutym 2022 r. Czynniki, które miały wpływ na wybór tego narzędzia były ich powszechność oraz intuicyjność w użytkowaniu. Zaproszenie do wypełnienia kwestionariusza w Gdyni

³⁰ Kahoot, <https://kahoot.com/>

³¹ Dobre praktyki Spółdzielni Otwartej Edukacji, <https://metoda.spoledkurs.pl/dobre-praktyki/>

³² Spółdzielnia Otwartej Edukacji – SpołEd, <https://centrumcyfrowe.pl/spoled/#O-projekcie>

³³ Wyniki z ankiety zostały udostępnione na platformie MOST Wiedzy, pod adresem DOI: 10.34808/ea5p-dm56

było wysyłane bezpośrednio na adresy mailowe poszczególnych pracowników – w tym zakresie wsparcia udzieliła Katarzyna Kulesza, przewodnicząca Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Oddział Gdańsk i jednocześnie pracownik Biblioteki Gdynia. Natomiast w przypadku WMBP zaproszenia przesyłane były do jednostek organizacyjnych bądź filii. Łącznie w obu bibliotekach na stanowiskach bibliotecznych pracuje ponad 300 osób, zatrudnionych w ok. 50 placówkach³⁴.

Przeprowadzone badania miały na celu zbadanie stanu wiedzy pracowników trójmiejskiego środowiska bibliotekarskiego z zakresu otwartych zasobów edukacyjnych. Miały również pomóc w podniesieniu świadomości o tych zasobach i szerszą ich promocję. Ankieta była anonimowa, ale miała charakter personalny, co oznaczało, że intencją było zbadanie wiedzy konkretnego pracownika, a nie zespołu pracującego w danej placówce. Twórcom zależało, aby zbadać poziom wiedzy i wykorzystania przez bibliotekarzy OZE w codziennych obowiązkach.

Przeprowadzając ankietę zależało na tym, aby badanie zebrało podstawowe informacje na temat wiedzy o OZE – czy bibliotekarze tworzą OZE i czy znają platformy udostępniające tego typu materiały. Kolejne pytania ankiety miały także na celu określenie ewentualnych potrzeb szkoleniowych. Z założenia pytania miały być intuicyjne, z niewielką liczbą pytań otwartych (trzy) i wielokrotnego wyboru (sześć). Łącznie ankieta składała się z 20 pytań, z czego cztery odnosiły się do cech społeczno-demograficznych respondenta (tzw. metryczka).

Ankieta była wysyłana trzykrotnie, w listopadzie i grudniu 2021 r. oraz w lutym 2022 r. Ten dość długi okres rozsyłania kwestionariusza wynikał z faktu, że był to czas świąteczno-urlopowy, jak również z niewielkiego zainteresowania badaniem. Łącznie uzyskano 50 odpowiedzi – co było próbą do dalszych analiz (n = 50).

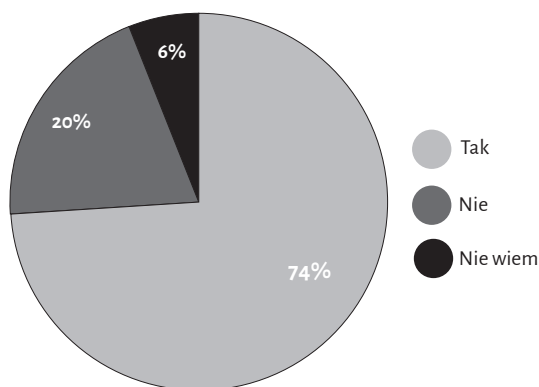
³⁴ Liczba pracowników 319, liczba placówek 52 – stan na 11.09.2023.

Wyniki ankiety

Część pierwsza ankiety dotyczyła znajomości otwartych zasobów edukacyjnych, licencji Creative Commons oraz skali zainteresowania szkoleniami z zakresu OZE (16 pytań), natomiast drugą stanowiła metryczka (4 pytania).

Pytanie pierwsze miało określić ogólny zarys wiedzy respondentów na temat OZE i brzmiało: „Czy słyszałaś/słyszałeś o otwartych zasobach edukacyjnych?”. Na to pytanie odpowiedziało 50 osób, z czego: 37 (74%) odpowiedziało „tak”, 10 (20%) odpowiedziało „nie”, a 3 (6%) osoby „nie wiem”.

Pytanie 1. Słyszałaś/słyszałeś o otwartych zasobach edukacyjnych? (50 odpowiedzi)

Źródło: materiały własne (formularz ankietowy Google).

Pytanie drugie dotyczyło znajomości licencji Creative Commons i brzmiało: „Czy słyszałaś/słyszałeś o licencjach Creative Commons?”. W odpowiedziach na to pytanie zauważalny jest inny rozkład odpowiedzi: 29 (58%) osób odpowiedziało „tak”, 19 (38%) „nie”, a 2 (4%) „nie wiem”.

W kolejnym pytaniu autorzy ankiety zapytali: „Czy kiedykolwiek brałaś/brałeś udział w szkoleniu lub warsztatach o otwartych zasobach

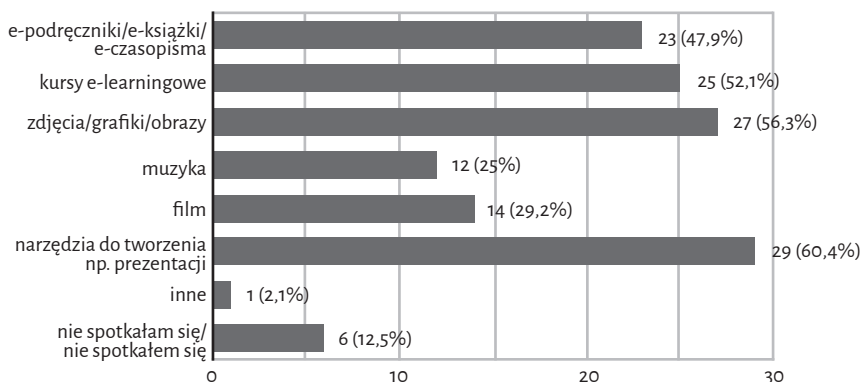

edukacyjnych?”. Nieznaczna większość odpowiedzi brzmiała „nie” (26 odpowiedzi; 52%), reszta respondentów udzieliła odpowiedzi twierdzącej (24 odpowiedzi; 48%).

Czwarte pytanie było wynikowe i skierowane tylko do osób, które potwierdziły wzięcie udziału w szkoleniach i miało za zadanie wskazanie formy szkoleń. Pytanie to było wielokrotnego wyboru, a odpowiedzi kształtowały się w następujący sposób: szkolenia on-line i webinaria uzyskały największą liczbę odpowiedzi (15; 62,5%), następne w kolejności były warsztaty i szkolenia stacjonarne (13; 54,2%), tę samą liczbę odpowiedzi uzyskały warsztaty on-line oraz materiały promujące OZE (4; 16,7%), najmniej respondentów zaznaczyło odpowiedź „filmy promujące OZE” (2; 8,3%).

Pytanie piąte skierowane było do wszystkich ankietowanych i brzmiało: „Z jaką formą otwartych zasobów edukacyjnych spotkałeś się/spotkałeś się w codziennej pracy?”. Ono również było wielokrotnego wyboru. Autorzy zaproponowali kilka przykładów form OZE, ale w pytaniu szóstym była możliwość podania przez uczestników ankiety własnych typów OZE. Wśród zaproponowanych odpowiedzi w pytaniu piątym najczęściej wybierane były: narzędzia do tworzenia prezentacji, tablic interaktywnych i quizów (29; 60,4%), strony ze zdjęciami, grafikami, obrazami (27; 56,3%), kursy e-learningowe (25; 52,1%) oraz platformy z książkami, czasopismami, podręcznikami dostępnymi on-line (23; 47,9%). Znacznie mniej odpowiedzi uzyskały strony udostępniające filmy i muzykę (odpowiednio: 14 wskazań; 12 wskazań). Sześciu ankietowanych zaznaczyło odpowiedź, że nie spotkało się z żadną formą otwartych zasobów edukacyjnych. Co ciekawe, tylko jedna osoba wskazała znajomość innych form OZE, ale na pytanie szóste (dające możliwość samodzielnego określenia typów) odpowiedzi udzieliło ośmiu badanych. Przy czym sześciu powieliło odpowiedzi z pytania piątego, a jedna osoba podała konkretną nazwę serwisu udostępniającego e-książki. Nowe formy otwartych zasobów edukacyjnych to: aplikacje i wystawy.

Pytanie 5. Z jaką formą otwartych zasobów edukacyjnych spotkałeś się/spotkałaś się w codziennej pracy? Możesz zaznaczyć kilka odpowiedzi (48 odpowiedzi)

Źródło: materiały własne (formularz ankietowy Google).

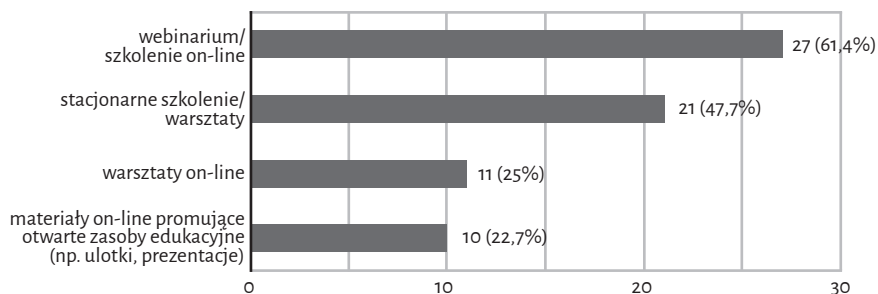
Pytanie siódme również było skierowane do wszystkich ankietowanych, miało formę wielokrotnego wyboru i brzmiało: „Proszę podać nazwy otwartych zasobów edukacyjnych, z których korzystasz”. Wśród 19 zaproponowanych konkretnych przykładów stron z OZE, największą liczbę odpowiedzi otrzymała Canva – 37 wskazań (82,2%). Na drugim miejscu znalazł się serwis Wolne Lektury, który otrzymał 25 wskazań (55,6%). *Ex aequo* na trzecim miejscu znalazły się trzy odpowiedzi: Legalna Kultura, Pixabay oraz Polona, które uzyskały po 19 wskazań (42,2%). Wśród odpowiedzi zauważalna jest znacząca różnica między Canwą a pozostałymi serwisami, ale udzielone odpowiedzi pokrywają się z odpowiedziami z pytania piątego (o formę OZE), ponieważ Canva jest narzędziem do tworzenia prezentacji i materiałów promocyjnych. W pytaniu siódmym czterech respondentów zaznaczyło opcję „inne” (8,9%), ale w pytaniu ósmym („Podaj nazwy innych otwartych zasobów edukacyjnych, z których korzystasz”) uzyskano dziewięć odpowiedzi zawierających po kilka przykładów. Trzy odpowiedzi pokrywały się z zaproponowanymi w pytaniu siódmym, dwie odpowiedzi dotyczyły form OZE, jedna propozycja odnosiła się do zamkniętych i płatnych baz danych, a w trzech przykładach ankietowani wymienili konkretne

nazwy otwartych zasobów edukacyjnych (Creative Cloud, Scholaris, Wydawnictwo Dwie Siostry).

Kolejne cztery pytania miały na celu określić skalę zainteresowania bibliotekarzy szkoleniami z zakresu otwartych zasobów edukacyjnych. W pytaniu dziewiątym („Czy chciałabyś/chciałbyś poszerzyć/uzyskać wiedzę o otwartych zasobach edukacyjnych?”) otrzymano 43 (86%) odpowiedzi potwierdzające chęć zgłębienia tematu otwartych zasobów edukacyjnych. Następne pytanie miało na celu sprawdzenie, jakimi formami szkoleń uczestnicy badania byłiby zainteresowani, przy czym mogli wybrać kilka ich rodzajów. Najwięcej ankietowanych zaznaczyło webinaria i szkolenia online (27; 61,4%) jako najbardziej im odpowiadające. Wśród pozostałych form znalazły się: szkolenia stacjonarne lub warsztaty (21; 47,7%), warsztaty online (11; 25%) i materiały on-line promujące otwarte zasoby edukacyjne, takie jak ulotki czy prezentacje (10; 22,7%).

Pytanie 10. Która forma szkolenia najbardziej by Cię interesowała? Możesz zaznaczyć kilka odpowiedzi (44 odpowiedzi)

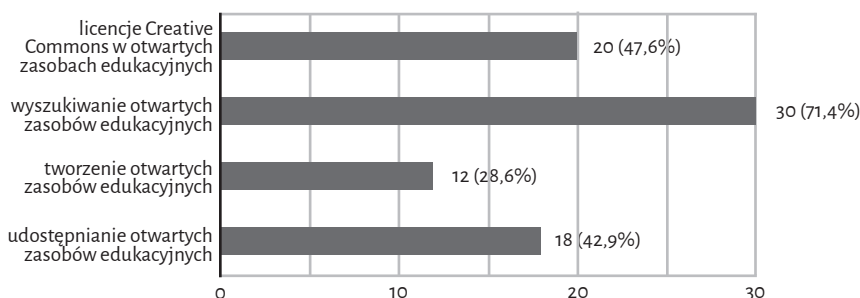
Źródło: materiały własne (formularz ankietowy Google).

Aby dostosować ewentualną ofertę szkoleniową do potrzeb pracowników bibliotek publicznych, w pytaniu jedenastym poproszono o wybór zagadnień dla planowanych szkoleń. Respondenci mogli zaznaczyć kilka interesujących ich tematów. Zagadnienie dotyczące wyszukiwania OZE otrzymało najwięcej głosów, bo aż 30 odpowiedzi, co daje 71,4%.

Na drugim miejscu znalazł się temat związany z licencjami Creative Commons w OZE (20; 47,6%), na trzecim kwestie udostępniania zasobów edukacyjnych (18; 42,9%), a na czwartym tworzenie OZE (12; 28,6%).

Pytanie 11. Które zagadnienia z otwartych zasobów edukacyjnych najbardziej by Cię interesowały? Możesz zaznaczyć kilka odpowiedzi (42 odpowiedzi)

Źródło: materiały własne (formularz ankietowy Google).

Zapytano także o powód chęci poszerzania swojej wiedzy na temat otwartych zasobów edukacyjnych, pytanie to było wielokrotnego wyboru. Trzydziestu ankietowanych określiło OZE jako materiały ułatwiające im pracę (69,8%), natomiast 21 chciało zgłębić temat, aby przekazać pozyskaną wiedzę użytkownikom swojej biblioteki (48,8%). Po 18 wskazań (41,9%) otrzymały następujące odpowiedzi: „bo mnie to interesuje” i „bo słyszałam/słyszałem o otwartych zasobach edukacyjnych i chciałabym/chciałbym dowiedzieć się więcej”. Na ostatnich dwóch miejscach znalazły się odpowiedzi: „na co dzień korzystam z otwartych zasobów edukacyjnych” (11; 25,6%) i „tworzę własne otwarte zasoby edukacyjne” (2; 4,7%).

Na pytanie: „Czy stworzysz własne otwarte zasoby edukacyjne?”, aż 48 osób odpowiedziało negatywnie (96%), natomiast tylko dwie stwierdziły, że tworzy OZE (4%). Co ciekawe, na kolejne pytanie, dotyczące udostępniania otwartych zasobów edukacyjnych, odpowiedzi udzieliło aż 10 ankietowanych. Dziewięciu (90%) z nich zaznaczyło,

że nie udostępnią OZE, a jedna (10%), że tak. Nie ma to pokrycia z wcześniejszym pytaniem, z którego wynikało, że tylko dwie osoby tworzyły OZE.

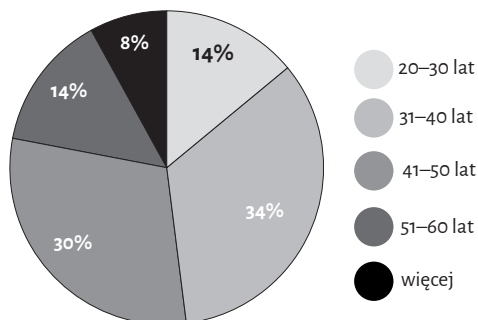
Pytanie piętnaste wynikało z pytania poprzedniego i brzmiało: „Jeśli tak [jeśli udostępniasz OZE], czy skorzystasz z licencji Creative Commons?”. Na to pytanie odpowiedziało 11 ankietowanych, z czego 9 osób (81,8%) zaznaczyło odpowiedź nie, a dwie tak (18,2%). Kolejne pytanie miało formę otwartą i poproszono w nim o podanie nazw serwisów, w których bibliotekarze udostępniają stworzone przez siebie OZE. Jedna osoba podała dwie nazwy, są to Vimeo i Frepic³⁵.

Drugą część ankiety stanowiła metryczka składająca się z czterech pytań (pytania 17–20). W pierwszym z nich uczestnicy ankiety mieli podać nazwę instytucji, w której są zatrudnieni. Wśród 50 odpowiedzi znalazły się zarówno nazwy jednostek nadrzędnych, jak i nazwy poszczególnych filii. Podobna sytuacja wystąpiła w odpowiedziach na kolejne pytanie dotyczące liczby zatrudnionych osób (rozpiętość od 1 osoby do 300; kilka odpowiedzi ze znakiem zapytania). Przedostatnie pytanie odnosiło się do stanowisk zajmowanych przez ankietowanych – zdecydowaną większość stanowiły te bezpośrednio związane z biblioteką, a czterech ankietowanych zatrudnionych jest na stanowiskach innych niż biblioteczne (są to: konserwator książki, samodzielny referent, specjalista do spraw marketingu i specjalista do spraw szkoleniowych). Wśród uczestników ankiety największą grupę stanowiły osoby zatrudnione na stanowiskach kierowniczych (15; 30%), na drugim miejscu znaleźli się bibliotekarze (12; 24%), a na trzecim starsi bibliotekarze (10; 20%). Ankietę wypełniło również czterech młodszych bibliotekarzy (8%), trzech kustoszy (6%) i dwóch starszych kustoszy (4%). W ostatnim pytaniu ankietowani zostali poproszeni o zaznaczenie przedziału wiekowego: 32 osoby (64%) znalazły się w przedziale 31–50 lat, po 7 osób (14%) w przedziałach 20–30 i 51–60, a 4 ankietowanych (8%) było powyżej 60 roku życia.

³⁵ Prawidłowa nazwa Freepik [przyp. aut.].

Pytanie 20. Proszę określić przedział wiekowy (50 odpowiedzi)

Źródło: materiały własne (formularz ankietowy Google).

Wnioski

Spośród 319 zaproszonych do wypełnienia ankiety, tylko 50 osób zdecydowało się na jej uzupełnienie, co daje 15,6%. Nawet ponowne rozesłanie ankiety w lutym 2022 r. nie wpłynęło na znaczące zwiększenie liczby odpowiedzi (w październiku i listopadzie otrzymano najwięcej odpowiedzi – 33). Sugeruje to, że tematyka ankiety nie wzbudziła zainteresowania wśród bibliotekarzy lub w otwartych zasobach edukacyjnych, jako dodatkowych narzędziach w swojej codziennej pracy, nie zauważyli oni potencjału.

Co ciekawe w pytaniu pierwszym $\frac{3}{4}$ (37) respondentów odpowiedziało, że słyszało o OZE, ale w pytaniu 5, na pytanie o formę OZE, uzyskano 42 pozytywne odpowiedzi, co oznaczało, że z OZE zetknęło się więcej osób niż deklarowało w pytaniu pierwszym. Wynika z tego, że ankietowani mieli problem ze zdefiniowaniem OZE. Dlatego pytanie o tworzenie własnych materiałów edukacyjnych miało na celu wzbudzenie refleksji w ankietowanych na temat tego, w jaki sposób sami wykorzystują dostępne narzędzia.

W świetle zebranych odpowiedzi zauważalna jest szczególna popularność narzędzi i stron przydatnych w działaniach promocyjnych bibliotek publicznych; najczęściej wskazywanym narzędziem była Canva,

która służy do tworzenia prezentacji i materiałów promocyjnych. Nie jest to zjawisko zaskakujące, ponieważ biblioteki publiczne posiadają szeroką ofertę skierowaną do różnych grup odbiorców i, w związku z tym, poszukują narzędzi zapewniających kompleksową obsługę aktywności związanych z promocją i marketingiem.

Drugą kwestią poruszoną w ankiecie były ewentualne szkolenia z otwartych zasobów edukacyjnych. Według badania, bibliotekarze chętnie wzięliby w nich udział, gdyby to były webinaria lub szkolenia on-line. Z 43 osób deklarujących chęć udziału w szkoleniach, aż 27 wybrałoby taką właśnie formę. Szkolenia stacjonarne lub warsztaty były drugim najchętniej wybieranym typem szkolenia. Analizując wskazania badanych, możliwe było, że wpływ na odpowiedzi miała pandemia COVID-19, podczas której przeprowadzana była ankieta.

Wśród zaproponowanych tematów szkoleń, największą popularnością cieszyło się wyszukiwanie OZE, co nie dziwi, ponieważ materiałów tych jest wiele, są zróżnicowane pod względem formy i jednocześnie są rozproszone na różnych platformach. Stąd też użytkownicy OZE mogą mieć trudności w znalezieniu właściwych narzędzi. Zauważalny wśród respondentów jest natomiast brak zainteresowania tworzeniem OZE, co koreluje z pytaniem 13, w którym aż 96% ankietowanych odpowiedziało, że ich nie tworzy.

Znacząca większość uczestników ankiety, jako powód chęci poszerzenia wiedzy w zakresie OZE, wskazała pozytywny wpływ tych materiałów na swoją pracę. Co więcej, bibliotekarze widząc to, chcieliby także podzielić się swoim nabytym podczas szkoleń doświadczeniem ze swoimi użytkownikami (była to druga najczęściej wybierana odpowiedź).

Zakończenie

Artykuł miał na celu zaprezentowanie wyników ankiety, które w przypadku szerokiego zainteresowania miały być powodem do przedstawienia oferty szkoleniowej ze strony pracowników Biblioteki

Politechniki Gdańskiej. Przystępując do tworzenia ankiety, z jednej strony chciano uzyskać informacje na temat poziomu zainteresowania otwartymi zasobami edukacyjnymi, z drugiej natomiast miano nadzieję na nawiązanie współpracy ze środowiskiem bibliotek publicznych. Niestety, mały odzew ze strony ankietowanych (frekwencja na poziomie 15,6%) spowodował, że nie została przedstawiona oferta szkoleniowa. Prawdopodobnie uczestnicy badania nie docenili potencjału OZE, co może wynikać z braku umiejętności zdefiniowania tych źródeł oraz z przekonania, że nie tworzą własnych materiałów edukacyjnych (96%). Problemy z identyfikacją są często spotykane, ponieważ OZE cechuje duża różnorodność zasobów i narzędzi, które znajdują się na różnych platformach i stronach internetowych.

Ewentualne szkolenia miały na celu uporządkowanie tej wiedzy oraz zaprezentowanie konkretnych przykładów. Ponadto, w trakcie analizy badania okazało się, że ankietowani nie tworzą własnych otwartych zasobów edukacyjnych. Niestety pierwotne założenie, że bibliotekarze każdego typu bibliotek tworzą OZE spowodowało, że twórcy kwestionariusza nie zadali pytania: „Dlaczego nie tworzysz OZE?”. Być może odpowiedzi na to pytanie pozwoliłyby szerzej dowiedzieć się, jaki jest stosunek bibliotekarzy do OZE i dostarczyłyby wskazówek, dlaczego nie wykazali oni zainteresowania tematem.

Bibliografia

- Grodecka K., Śliwowski K., *Przewodnik po Otwartych Zasobach Edukacyjnych*, 2012, s. 7, http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2012/03/OZE_przewodnik_v4.pdf (dostęp: 28.09.2023).
- Jędrzych J., *Biblioteki pedagogiczne w czasie pandemii*, „Biuletyn EBIB” 2020, nr 193, s. 3–4, <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/688/724> (dostęp: 3.10.2023).
- Kisilowska M., *Biblioteki publiczne w kryzysie: doświadczenie pierwszego etapu pandemii*, Warszawa 2021, s. 129–138.

- Narodowe Centrum Nauki, *Polityka Narodowego Centrum Nauki dotycząca otwartego dostępu do publikacji*, 2020, https://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/zarzadzania-dyrektora/zarządzenieDyr-38_2020.pdf (dostęp: 29.09.2023).
- Oslowska I., *Biblioteki w dobie pandemii. Przyczynek do badań*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2021, nr 1(26), s. 53, <https://apcz.umk.pl/TSB/article/view/31817/30938> (dostęp: 28.09.2023).
- Razik G., Szumiec A., Wyszyńska K., „*Biblioteka otwarta*” w czasie pandemii, „Biuletyn EBIB” 2020, nr 193, s. 4, <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/684> (dostęp: 3.10.2023).
- Schuer R., Janssen B., *The value of and issues surrounding Open Educational Resources* [wpis na blogu], <https://www.robertschuer.nl/?p=3267> (dostęp: 28.09.2023).
- Tarkowski A., Plebańska M., Stokowska A., Śliwowski K., *Otwarte zasoby edukacyjne w Polsce – uwarunkowania i szanse rozwoju*, 2016, s. 15, <https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/2016/03/OZE-w-PL-uwarunkowania-i-szansy-rozwoju.pdf> (dostęp: 28.10.2023).
- UNESCO, *Paris OER declaration*, 2012, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246687> (dostęp: 28.09.2023).
- Walek A., *Making full and immediate Open Access a reality through the repository route – the role of open repositories in implementation of Plan S*, „Przegląd Biblioteczny” 2020, t. 88, nr 3, s. 335–339, <http://ojs.sbp.pl/index.php/pb/article/view/758> (dostęp: 29.09.2023).

